

prikazi i recenzije

Jasna TURKALJ – Vlasta ŠVOGER, »*Zdrav temelj za razvitak parlamentarnog života?*« *Poslovnici Hrvatskog sabora (1861. – 1918.)*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2022., 267 str.

Knjiga autorica Jasne Turkalj i Vlaste Švoger »Zdrav temelj za razvitak parlamentarnog života?« *Poslovnici Hrvatskog sabora (1861. – 1918.)* objavljena 2022. godine stavljena pred čitatelja poslovnice Hrvatskog sabora od 1861. do 1918. Poslovnici autorice definiraju kao »autonomni akt kojim Sabor 'sam za sebe' uređuje svoju unutarnju organizaciju i operativna pravila rada«. »Sadržaj« (5–6) otvara put »Predgovoru« (7–8) u kojem se upoznajemo sa sadržajem djela i zahvalama (recenzentima, kolegama koji su pomogli svojim savjetima, lektorici, kolegama koji su dali idejno rješenje naslovnice, Hrvatskoj zakladi za znanost u sklopu čijeg je projekta »Europski korijeni moderne Hrvatske: transfer ideja na političkom i kulturnom polju u 18. i 19. stoljeću« ovo djelo nastalo i Hrvatskom institutu za povijest koji, ističu autorice, »dugi niz godina pruža dobre uvjere za znanstveno sazrijevanje i rad«. Autorice zahvaljuju i svojim obiteljima na »ljubavi razumijevanju i potpori«.

Prvi veći dio, naslovljen »Razvoj parlamentarizma i poslovnici parlamenata u dugom 19. stoljeću – transferi ideja i praksi« (9–59), posvećen je analizi Vlaste Švoger u kojem proučava preuzimanje i adaptaciju vodećih misli i modela postupanja tzv. vestminster-ske procedure, tj. »parlamentarne prakse Donjeg doma Britanskog parlamenta u radu Kongresa Sjedinjenih Američkih Država i francuske Narodne skupštine«. Dijelovi su: »Parlament i parlamentarizam« (9–11), »Britanski parlamentarizam i parlamentarna procedura kao model i polazište« (11–17), »Parlamentarizam u Sjedinjenim Američkim Državama« (17–20), »Razvoj parlamentarne procedure u Francuskoj« (20–22), »Talijske zemlje« (22–23), »Španjolski Cortes i utjecaj ustava iz Cadiza iz 1812. godine« (23–25), »Belgijski ustav iz 1831.« (25–27), »Razvoj parlamentarizma u nordijskim zemljama« (27–29), »Parlamentarizam u njemačkim zemljama« (29–33), »Razvoj parlamentarizma u austrijskom dijelu Habsburške Monarhije« (33–47) i »Parlamentarizam u Ugarskoj« (48–59).

Drugi veći dio, naslovljen »Organizacija i operativna pravila rada Hrvatskog sabora: saborski poslovnici (1861. – 1918.)« (61–170), posvećen je detaljnoj analizi triju poslovnika Hrvatskog sabora (iz godina 1861., 1875. i 1896.), a potpisuje ga Jasna Turkalj. Autorica je proučila te čitateljstvu predočila razloge zbog kojih je saborska većina odlučila mijenjati poslovnik te gotovo onemogućila djelovanje oporbe u Hrvatskom saboru. Prvi dio analize Jasne Turkalj naslovljen je »Poslovnik Hrvatskog sabora od 23. travnja

1861.« (64–96), a sastoji se od sljedećih poddijelova: »Konstituiranje Sabora 1861. i donošenje Poslovnika« (64–76), »Materijalne prinadležnosti saborskih zastupnika 1861.« (76–78), »Izmjene Poslovnika 28. veljače 1866.« (78–86), »Oktroiranje privremenih zakona o izbornom redu i o uređenju Sabora 1867.« (86–87), »Organizacija vlasti prema Hrvatsko-ugarskoj nagodbi 1868.« (87–90), »Izmjena Poslovnika 3. ožujka 1869. godine« (90–91), »Izborni red i Zakon o uređenju Sabora 1870.« (91–96). Drugi dio nosi naslov »Poslovnik Hrvatskog sabora od 12. lipnja 1875. godine« (96–), a sastoji se od narednih poddijelova: »Donošenje novog Poslovnika i njegove ustanove« (96–105), »Izmjena Poslovnika 12. srpnja 1878.« (106–112), »Izmjena Poslovnika 7. srpnja 1881.« (112–114), »Izmjena Poslovnika 27. listopada 1882.« (114–126), »Zadiranje u odredbe Poslovnika 31. prosinca 1883. i 12. siječnja 1884.« (126–128), »Izmjena Poslovnika 24. kolovoza 1884.« (128–130), »Izmjena Poslovnika 25. listopada 1884. – konačni udarac oporbi u Saboru« (130–137), »Oporba na udaru § 41. Poslovnika od 25. listopada 1884.« (137–140), »Novi zakoni o izbornom redu i o uređenju Sabora 1888. godine« (140–142). Treći dio nosi naslov »Novi poslovnik Sabora od 7. prosinca 1896.« (142–170). »Zaključak« (171–174) na nepune četiri stranice jezgrovito predstavlja plodove istraživanja te podsjeća čitatelja da su Poslovnik Hrvatskog sabora tijekom razdoblja 1884. – 1918. uvelike obilježile »drakonske mjere donesene u listopadu 1884. na početku vladanja bana Károlyja Khuen-Héderváryja«.

»Prilozi« (175–256) donose tekstove ovih devet dokumenata: Poslovnik Sabora Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonske i Dalmatinske usvojen na saborskoj sjednici 23. travnja 1861. (177–184); Članak XXXVIII. O preinaki i nadopunbi poslovnika Sabora Trojedne Kraljevine. (185); Poslovnik Sabora Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije usvojen na saborskoj sjednici 23. travnja 1861., ispravljen na saborskim sjednicama 28. veljače 1866. i 3. ožujka 1869. (186–192); Poslovnik Sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije usvojen na saborskoj sjednici 12. lipnja 1875. (193–208); Poslovnik Sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije usvojen na saborskoj sjednici 12. lipnja 1875., ispravljen na saborskim sjednicama 12. srpnja 1878., 7. srpnja 1881., 27. listopada 1882., 24. kolovoza 1884. i 25. listopada 1884. (209–225); Poslovnik Sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije usvojen na saborskoj sjednici 7. prosinca 1896. (226–247); Privremeni zakon o uređenju Sabora Trojedne Kraljevine [20. listopada 1867.] (248–250); Zakonski članak II. 1870., Sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, ob uređenju sabora istih kraljevinah (251–253) i Zakon od 29. rujna 1888., kojim se preinačuju nekoje ustanove zakonskoga članka II.: 1870. ob uređenju sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije (254–256).

»Izvori i literatura« (257–266) donosi popis korištenih izvora i literature, a knjiga završava sažetkom na engleskom jeziku »'A Solid Foundation for the Development of Parliamentary Life'? Rules of Procedure of the Croatian Parliament (1861–1918). Summary« (267). Knjiga je iznimno vrijedan doprinos svim istraživačima povijesti druge polovice 19. stoljeća.

Vatroslav Siketić